The Tin Drum

A FILM BY VOLKER SCHLÖNDORFF

Η υπόθεση της ταινίας. Ένα χρόνο μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα του Χίτλερ, γεννιέται στο Ντάντσιχ ο Όσκαρ, ένα παιδί με πρόωρη ανάπτυξη και ιδιαίτερα χαρίσματα. Ο Όσκαρ, μπροστά στα σύννεφα του πολέμου και σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την υποκρισία και τον παραλογισμό του κόσμου των μεγάλων, αρνείται στα τρία χρόνια του να μεγαλώσει άλλο. Θα μείνει ένα παιδί - θαύμα - τέρας, ένας μάρτυρας που θα δει την άνοδο του ναζισμού, την επίθεση στην Ευρώπη, το πογκρόμ στην Πολωνία, την εισβολή των Ρώσων, την πτώση του Γ' Ράιχ.

Ο Volker Schlondorff σκηνοθέτησε στον κινηματογράφο "Το Ταμπούρλο" (1979), βασιζόμενος στο ομώνυμο έργο του Γκύντερ Γκρας. Η ταινία, με εξαιρετική σκηνοθεσία, φωτογραφία και καστ ηθοποιών, καταγράφηκε ως μία από τις σημαντικότερες του Ευρωπαϊκού κιν/φου. Η προβολή της έφερε ξανά στο προσκήνιο τον συγγραφέα του έργου ανοίγοντας, όμως, μια μεγάλη δημόσια συζήτηση για την αμφιλεγόμενη προσωπικότητά του. Σταχυολογήσαμε κάποια αποσπάσματα κειμένων που αναφέρονται στο περιεχόμενο του έργου/βιβλίου, ενδεικτικά για το διάλογο που προκάλεσε η ταινία.

Το "Τενεκεδένιο ταμπούρλο" ουσιαστικά είναι το έργο που χάρισε στον Γκύντερ Γκρας με 40 χρόνια καθυστέρηση το Νόμπελ Λογοτεχνίας. Τότε το έργο δέχτηκε στη Γερμανία τη σφοδρή επίθεση μεγάλου μέρους της κριτικής αλλά και της καθολικής εκκλησίας που το χαρακτήρισαν βλάσφημο, ανήθικο, εμετικό, πορνό. Αλλά ενώ στη Γερμανία υπήρξε αντικείμενο έντονων αντιδράσεων, στο εξωτερικό ξεσήκωνε τον ενθουσιασμό κριτικής και κοινού. Πού οφείλονται άραγε οι αντικρουόμενες αυτές αντιδράσεις; Τι είναι αυτό το βιβλίο; Είναι η ιστορία του Όσκαρ Ματσεράτ που μετά από μια ταραχώδη ζωή καταλήγει στο ψυχιατρείο και αποφασίζει με τη βοήθεια του τυμπάνου του να ανακαλέσει στη μνήμη τη ζωή του, μια ζωή άρρηκτα συνδεδεμένη με την ιστορία της Γερμανίας στο πρώτο μισό του 20ού αιώνα.

Μέχρι τα 18 του χρόνια ο Όσκαρ αρνείται να μεγαλώσει διατηρώντας το ύψος τρίχρονου παιδιού, από μίσος στον πατέρα, ή μάλλον στους πατέρες του, και στον φυσιολογικό κόσμο που τον περιβάλλει. Η απέχθεια απέναντι στον δαιμονικό, παράφρονα, άθλιο, σκληρό και απάνθρωπο αυτό κόσμο τρέφει την παραμόρφωσή του, δίνει μορφή στην οργή του, διαμορφώνει την υαλοκτόνο φωνή του. Ο Όσκαρ -αυτός ο παρανοϊκός νάνος- είναι ένας μοναδικός καθρέφτης της εποχής του ναζισμού και των "απλών ανθρώπων" που τον εξέθρεψαν, καθώς και της εποχής του γερμανικού "οικονομικού θαύματος".

Το σοκ που προκάλεσε το Τενεκεδένιο ταμπούρλο στη μεταπολεμική Γερμανία το 1959, όταν πρωτοεκδόθηκε ήταν ανάλογο και της τεράστιας κυκλοφοριακής επιτυχίας του. Μέσα σε έναν χρόνο μόνο η γερμανική έκδοση του μυθιστορήματος ξεπέρασε σε πωλήσεις τις 300.000 αντίτυπα. Ηταν η πλέον ευφάνταστη αλληγορία για τη ναζιστική Γερμανία, τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τις τύψεις και το αίσθημα ενοχής των Γερμανών για τη χιτλερική εποχή. Ο συγγραφέας του Γκύντερ Γκρας ήταν τότε μόλις 32 ετών, είχε δημοσιεύσει ένα βιβλίο με ποιήματα, είχε δοκιμάσει την τύχη του ως θεατρικός συγγραφέας χωρίς να πετύχει σπουδαία πράγματα και ξαφνικά η φήμη του μέσα σε μια μέρα εκτοξεύθηκε στα ύψη. Εκτοτε, κάθε βιβλίο του προκαλούσε έντονες συζητήσεις, ύμνους από την κριτική αλλά όχι σπάνια και οργισμένες αντιδράσεις.

Πάντως, ουδέποτε ο Γκρας περνούσε απαρατήρητος. Πέρυσι, στα 80 του χρόνια, δημοσίευσε την αυτοβιογραφία του με τίτλο Ξεφλουδίζοντας το κρεμμύδι και προκάλεσε σάλο, αφού ομολογούσε εκεί ότι στα 16 του χρόνια υπήρξε μέλος των διαβόητων χιτλερικών Βάφεν Ες Ες. Ορισμένοι μάλιστα δεν δίστασαν να ζητήσουν να του αφαιρεθεί το βραβείο Νομπέλ που του είχε απονεμηθεί το 1999.

Στο Τενεκεδένιο ταμπούρλο διαβάζουμε την ιστορία ενός νάνου ονόματι Οσκαρ, γιου μπακάλη, ο οποίος αντιπροσωπεύει τον μέσο Γερμανό. Ο νάνος του Γκρας, από τις εκπληκτικότερες φιγούρες του μεταπολεμικού μυθιστορήματος, δεν μιλάει αλλά βγάζει κάτι παράξενες τσιρίδες ικανές να κομματιάσουν οποιοδήποτε γυαλί. Ο Οσκαρ έχει ένα τενεκεδένιο ταμπούρλο που το λατρεύει και το χτυπά όπου σταθεί κι όπου βρεθεί. Τα χρόνια περνούν, ο νάνος μεγαλώνει αλλά έχει πάψει να ψηλώνει από τα τρία του χρόνια. Ερχεται ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και η μεταπολεμική εποχή αλλά ο τρομερός νάνος συνεχίζει να χτυπάει το ταμπούρλο του και στο τέλος καταδικάζεται για φόνο και καταλήγει στο ψυχιατρείο.

Ποιός είναι ο Οσκαρ και τι είναι το ταμπούρλο του δεν δυσκολευόμαστε να το καταλάβουμε. Ο Όσκαρ είναι μια διαστροφική εκδοχή του Πίτερ Παν.
Εδώ όμως ο κάπτεν Χουκ και οι πειρατές του παραμυθιού έχουν αντικατασταθεί από τους ναζιστές και το μυθιστόρημα του Γκρας λειτουργεί ως γκροτέσκα και βιτριολική αλληγορία για τη Γερμανία, τον πόλεμο, το ναζιστικό καθεστώς και τη μεταπολεμική εποχή των τύψεων που ακούγονται κάτω από τα χτυπήματα του τενεκεδένιου ταμπούρλου.

Η πολιτική μεταφορά του Γκρας είναι μεγαλειώδης: όπως δεν μεγαλώνει ο Οσκαρ έτσι δεν ενηλικιώνεται και η κοινωνία στην οποία ζει. Ο συγγραφέας επιχειρεί και επιτυγχάνει τον ευφυέστερο και δυσκολότερο συνδυασμό: τη σαρκαστική ανάκληση του παρελθόντος με την πικρή και μακάβρια ανάγνωση του παρόντος. Γι' αυτό άλλωστε το βιβλίο δεν μας λέει μόνο τι ήταν η Γερμανία της χιτλερικής εποχής και του μεταπολεμικού οικονομικού θαύματος, αλλά συνιστά και ένα υπερμεγεθυμένο ηθικό σχόλιο του ευρωπαϊκού πολιτισμού και της μικροαστικής ηθικής μέσα από την οποία ξεπήδησε το χιτλερικό άγος.

ΘΕΡΣΙΤΗΣ
ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 2012